

General Ruges fullmakt

Svar til advokat Sverre Hartmann fra professor Magne Skodvin

I Aftenposten for 24/2 fører Sverre Hartmann fram sju punkt som etter hans mening tyder på at avtalen av 10. juni 1940 skulle vera ein total militær kapitulasjon, altså gjeldande også for dei stridskreftene som på den tid var i utlandet eller på veg dit. Ingen av dei sju punkta verkar overtydande, og eg skal ta dei for meg i tur og orden. La meg først minna om det som Hartmann ikkje diskuterer, og vel heller ikkje reiser tvil om:

Den norske regjering instruks til Forsvarets Overkommando gjennom Forsvarsdepartementet konstaterer at på grunn av den allierte evakuering «må også vår egen motstand mot fienden her i Nord-Norge opphøre...» og meddeler at «Kongen og Regjeringen vil fra et sted utenfor Norge varetta landets interesser under den pågående krig som fortsetter på andre fronters». Kursiveringane er mine, og treng ingen kommentar frå mi side. Vidare sit eg frå same ordren: «Forsvarets Overkommando ordner avviklingen av de gjenværende norske stridskrefter...» (kursivert av meg). Dette er omfanget av Ruges fullmakt, og den heldt han seg til i eitt og alt, så mykje meir som han sjølv med stor energi hadde rådd til å føra krigen vidare utanfrå. Denne instruksen, som avgrensar forhandlingane til å gjelda «gjenværende stridskrefter», kan vi fylgja gjennom alle ledd, fram til forhandlingane i Trondheim og på Bjørnefjell. Vi kjenner også den tyske reaksjon på dette. Klokkå 10 om formiddagen den 10. juni meldte von Falkenhorsts stab til den tyske overkommando at dei norske forhandlarane la avgjerande vekt på at krigen heldt fram, også etter at kampane i Norge var innstilt. Dette vart understreka ved at dei norske sjø- og luftstridskreftene hadde forlate Norge saman med det øvrige.

Dette kjende altså tyskarane til då forhandlingane i Trondheim kom i gang. Hartmann hevdar nå at dette spela ingen rolle for tyskarane. Dei forhandla som om det framleis var tale om alle eksisterande norske styrkar. Mitt syn er at tyskarane ikkje førde ein slik strutsepolitikk. Til dømes tok dei ut av utkastet sitt den passusen der det stod at dei norske stridskreftene til lands, til sjøs og i lufta skulle leggja sine våpen ned, og sette i staden «die gesamten norwegischen Streitkräfte». Hartmann meiner at dei gjorde dette for å finna eit enda sterkare uttrykk, «det mest omfattende uttrykk for at alt og alle er innbefattet». Mi mening er den motsette. Tyskarane hadde nettopp fått kjennskap til at dei norske sjø- og luftstridskrefter hadde forlate landet. Etter dette var det tomt snakk å sitja i Trondheim og bestemta

at dei skulle leggja våpna ned. Altså tok tyskarane ut formelen «til lands, til sjøs og i lufta», fordi dette uttrykket nå var for sterkt. I staden sette dei inn eit rundt og tøyeleg ord.

Dermed har vel lesaren alt fått eit grunnlag for å ta til å forma ei mening. Men sidan det blir lagt så stor energi i å leita etter bevis for at Norge skulle ha gått ut av krigen i 1940, skal eg også imøtegå Hartmann punkt for punkt.

1. Kongen i statsråd skal ha slått fast, 7. juni 1940, at «det er håpløst for Norge å fortsette krigen». Sitatet er ukorrekt, men det er ei sak for seg. Den setninga som Hartmann vel har i tankane, står som konklusjon på avsnittet om stridane her i landet og den allierte evakuering. Deretter kjem eit avsnitt om den demarkasjonslina som ei tid var på tale, og til slutt konklusjonen: «På Regjeringens vegne tillater jeg meg derfor å innstille til Deres Majestet at Kongen, Kronprinsen og Regjeringen flytter til et alliert land, og bekjentgjør det for almenheten ved en proklamasjon som senere vil bli fremlagt.» I denne proklamasjonen står mellom anna: «Forsvarets Overkommando har derfor rådd Kongen og Regjeringen til foreløpig å oppgi kampen innenlands. Men de oppgir ikke dermed kampen for å gjenvinne Norges selvstendighet. Tvert imot — de vil holde fram med den utenfor landets grenser... Vi som sender dette ropet til dere i den stund vi er nødt til å forlate Norges grunn, vi er bestemte på å sette alle våre krefter, vårt liv og alt vi eier inn for Norges sak...»

Slik heng det saman med Hartmanns første argument for at Norge skulle ha kapitulert militært. Ralph Hewins kom i si tid til ein liknande konklusjon, men det var uventa å finna Hartmann ved hans side. Eg vil helst ta det som eit hendeleg uhell i kampens hete.

2. «Konge» og regjering reiste til Storbritannia uten å ta med sin forsvarssjef eller å utnevne ein ny ved avreisen. Det forteller sitt.» Her diskuterer altså Hartmann titulaturen. Eg skal halda meg til realiteten. Den ser slik ut: Etter ein del att og fram tok regjeringa med seg general Fleischer, ikke general Ruge, som tanken var frå først av. Ruge gjekk i staden i krigsfangenskap, etter å ha avvikla dei stridskreftene som var att i landet. Fleischer organiserte formelt Hærens Overkommando i London 19. juni, same dag som admiral Diesen etablerte Sjøforsvarets Overkommando der. Flyvåpnet hadde ein organisasjon i London alt før 10. juni. Oppbygt av ei gruppe offiserar som 6. mai hadde reist ut frå Sunnmøre med fliskekøyta «Sjøgutten». General Fleischer la straks i juni fram utkast til retningslinjer

for norsk militær opplæring for hæren i Storbritannia. Han tok sikte på å få sett opp 2500 mann i første omgang. I den norske samleleiren i Dumfries var det den 10. juni 1940 omlag 800 mann. Norske motortorpedobåter gjorde teneste i Kanalen i juni 1940.

Til dette har altså Hartmann den innvending at general Fleischer burde hatt ein annan tittel.

3. General Ruge «ble tilbake med uavkortet funksjon som forsvarssjef og med alle legitimasjoner. I denne egenskap forpliktet han ved sin (respektive sin befullmektigedes) underskrift». Hartmann fører ikkje tankegangen vidare. Men det må vel då vera meininga å hevda at Ruge hadde kompetanse til å kapitulera på vegne av alle eksisterande norske styrkar, og at han faktisk gjorde det. Dette står som kjent i loddrett strid med dei opplysningar vi har frå Ruge, og frå dei norske forhandlarane. Men bortsett frå det: kan det verkeleg vera så vanskeleg nå å sjå den kjensgjerning i ansiktet at Ruge berre hadde instruks om å ordna avviklinga av dei stridskrefter som «var igjen i landet»? Og at han omhyggeleg heldt seg til dette? Og at han sjølv hadde medverka energisk til at regjeringa valde denne politikken? Og at dette ikkje berre er kjent gjennom Ruges egne framstillingar, men frå ei lang rekke uomtvisteleg autentiske, representative og samtidige aktstykker, tyske og norske?

4. Tiliks med Wiesener påkallar også Hartmann Ruges telegram til Stockholm 8. juni 1940, der Ruge ber om å få forhandlingar i gang. Dette har eg alt svara på (Aftenposten 9/3), men supplerer gjerne. Det var ikkje Ruges oppgåve å opna sitt hjarte for fienden, men å dekkja evakueringa og å demobilisera styrkane samstundes, slik at soldatane ikkje vart krigsfanger. Er det ikkje då ein tanke livsfjernt å lasta han for at han venta eit døgn og vel så det med å gje fienden fullstendig orientering om opplegget, istaden for straks å innby han til å forpurra det? Og at han venta med å forhandla til forhandlingane tok til?

5. Ruge gav ordre om å «innstille all motstand» frå klokka 24.00 natt mellom 9. og 10. juni. Ja, det gjorde han, og denne ordren gjekk ut til dei styrkar som då stod under Ruges kommando, nemleg dei som stod att på norsk grunn. Ruge gav sjølv sagt ingen ordre til norske krigsskip i sjøen, til norske fly på veg til Storbritannia eller Finland, til personale som fulgte konge og regjering eller alt var i utlandet. I samråd med konge og regjering hadde han tildelt desse styrkane den oppgåva å føra krigen vidare.

I neste artikkel skal eg kommentera Hartmanns to siste punkt.